

Univerza na Primorskem
Fakulteta za management

Diplomska naloga

ELEONORA CVETKOVIČ

Koper, 2015

Univerza na Primorskem
Fakulteta za management

Diplomska naloga

DEJAVNIKI POTENCIALNEGA BDP IN
UČINKOVITOST EKONOMSKEGA SISTEMA
SLOVENIJE V OBDOBJU 1993–2013

Eleonora Cvetkovič

Koper, 2015

Mentor: izr. prof. dr. Matjaž Novak

POVZETEK

V diplomski nalogi analiziramo učinkovitost ekonomskega sistema slovenskega gospodarstva v obdobju 1993–2013. To je makroekonomska analiza, ki temelji na uporabi dveh analitičnih instrumentarijev. Prvi je t. i. romboidni diagram, ki povezuje štiri ključne makroekonomske kazalnike med seboj: rast BDP, rast produktivnosti, stopnjo inflacije in stopnjo brezposelnosti. Drugi pa je t. i. izokvanta, krivulja, ki povezuje različne kombinacije dveh ključnih (makroekonomskih) proizvodnih dejavnikov (delo, kapital) pri nespremenjeni ravni BDP. Na podlagi dobljenih rezultatov ugotavljamo, da se je makroekonomska učinkovitost Slovenije v proučevanem obdobju povečevala do leta 2008, po tem letu pa je značilna njena stagnacija.

Ključne besede: slovensko gospodarstvo, BDP, makroekonomija, dejavniki, potencialni BDP, kapital

SUMMARY

In the bachelor degree research work we have analyzed the efficiency of the economic system of the Slovenian economy in the 1993-2013 periods. This is a macroeconomic analysis, which is based on two analytical frameworks. First is the so-called rhomboid diagram that connects the four key macroeconomic indicators among themselves, GDP growth, productivity growth, inflation and unemployment. The second is the so-called isoquant curve that connects the various combinations of the two key (macroeconomic) factors of production (labor, capital) at an unchanged level of GDP. Following the results obtained, we find that the macroeconomic effectiveness of Slovenia in the period increased until 2008, after that year is characterized by its stagnation.

Key words: Slovenian economy, GDP, macroeconomy, factors, potential GDP, capital

UDK: 330.55:330(043.2)

VSEBINA

1 Uvod.....	1
2 Teoretični del	5
3 Analiza učinkovitosti ekonomskega sistema	18
4 Sklep	24
Literatura	25
Viri.....	26

PONAZORILA

Preglednica 1: Kmetijska zemljišča na prebivalca v RS	9
Preglednica 2: Izdatki sektorja države (v mio EUR)	13
Preglednica 3: Uporabljeni podatki.....	18
Preglednica 4: Uporabljeni podatki za izpeljavo izokvante	22
Slika 1: Naravni prirast Slovenije 1995–2014	6
Slika 2: Migracije v Sloveniji 1995–2014	7
Slika 3: Prebivalstvo po aktivnosti za Slovenijo po letih 2003, 2006 in 2014.....	8
Slika 4: Prometni koridorji	12
Slika 5: Odmik dejanskega od potencialnega BDP za Slovenijo (v % potencialnega BDP).....	15
Slika 6: Dinamika potencialnega BDP za Slovenijo.....	16
Slika 7: Dejanski BDP in njegova dinamika za Slovenijo	16
Slika 8: Romboidni diagram za slovensko gospodarstvo	21
Slika 9: Izokvanta slovenskega gospodarstva.....	22

1 UVOD

1.1 Opredelitev obravnavanega problema in teoretičnih izhodišč

Obravnavni problem v predloženi diplomski nalogi je analiza dejavnikov potencialnega bruto domačega proizvoda (BDP) in analiza učinkovitosti ekonomskega sistema slovenskega gospodarstva v obdobju 1993–2013. Z vidika analize gospodarske rasti se namreč najprej soočimo z vprašanjem razpoložljivosti dejavnikov, ki določajo potencialni obseg BDP nekega gospodarstva. Kako blizu bo neko narodno gospodarstvo potencialnemu BDP pa je odvisno od učinkovitosti delovanja ekonomskega sistema posameznega gospodarstva. Zaradi tega je smiselno analizo dejavnikov potencialnega BDP in analizo učinkovitosti obravnavati vzajemno in ju združiti pod okrilje enotnega problema proučevanja.

Bruto domači proizvod (BDP) je najpomembnejši agregat nacionalnih računov in najboljše merilo celotne ekonomske aktivnosti.¹ Je vrednost vseh dokončanih proizvodov in storitev, ki so bili ustvarjeni znotraj ene države v določenem obdobju (po navadi na letni ravni). Upoštevajo se le proizvodi in storitve, ki so dokončani in pripravljeni za takojšnjo uporabo, in ne tisti namenjeni nadaljnji predelavi ali proizvodnji drugih izdelkov in storitev. Pri izračunu BDP-ja se po navadi upošteva tržna vrednost vključenih elementov (Finančni slovar 2015). Po Samuelsonu in Nordhausu (2002, 390) je tudi najboljše mera celotnega narodnega »outputa«¹ dobrin in storitev. Je tudi vsota denarnih vrednosti potrošnje, bruto naložb, vladnih nakupov dobrin in storitev ter neto izvoza v državi v danem letu.

BDP kot ekonomska kategorija je bil vpeljan v tridesetih letih dvajsetega stoletja, in sicer z namenom, da dobimo vpogled v stanje gospodarstva določene države, bolj specifično dobimo vpogled v stanje gospodarske aktivnosti ene države, njen razvoj ter stopnjo njene rasti. Tako lahko z BDP-jem ocenimo kakovost oziroma standard življenja v določeni državi (Dickinson 2011). Definicije BDP razlikujemo glede na metodo njegovega merjenja, torej BDP je (Žižmond in Strašek 1999, 92):

- skupna vrednost proizvedenih dobrin in storitev določenega narodnega gospodarstva brez vrednosti reprodukcijskega materiala;
- vsota vseh kategorij končne uporabe proizvoda ali;
- vsota dodane vrednosti vseh domačih proizvodnih enot ter neto davkov na proizvodnjo in uvoz.

Pri gospodarski rasti upoštevamo štiri ključne dejavnike BDP, in sicer: prebivalstvo, naravno bogastvo, proizvedeno bogastvo in tehnološki napredek (Žižmond in Strašek 1999). Prvi dejavnik je prebivalstvo oz. človeški viri, ki je najpomembnejši dejavnik velikosti, dinamike

¹ Glej: <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=4734>.

in sestave BDP. V ta dejavnik sodijo ponudba dela, izobrazba, motiviranost in disciplina zaposlenih. V diplomski nalogi bo analizirana naravna rast prebivalstva, migracijska gibanja prebivalstva, zaposlenost in brezposelnost. Drugi dejavnik BDP-ja je naravno bogastvo, kamor sodijo kmetijska zemljišča, energetske viri, rudna in mineralna bogastva, gozdovi ter geografski položaj države. Tretji dejavnik gospodarske rasti je proizvedeno bogastvo oz. kapital, ki ga sestavljata proizvodno (osnovna sredstva in zaloge materiala) in potrošno bogastvo (zgradbe, trajne potrošne dobrine in zaloge netrajnih potrošnih dobrin). Kot četrti proizvodni dejavnik štejemo tehnološki napredek (znanost, podjetništvo, management, inženirstvo). Ta predstavlja sposobnost proizvajati več ob enaki količini uporabljenih proizvodnih dejavnikov in zato štejemo tehnološki napredek med pomembnejšimi dejavniki gospodarske rasti.

To so torej dejavniki, ki določajo, koliko BDP lahko v nekem narodnem gospodarstvu proizvedemo potencialno, to je, če v celoti in učinkovito izkoriščamo dejavnike potencialnega BDP. Kako blizu je dejanski BDP potencialnemu, pa je odvisno od učinkovitosti ekonomskega sistema.

Koncept učinkovitosti je pomemben predvsem zaradi redkosti dobrin, saj je treba omejene vire čim bolj izkoristiti. Vložki niso učinkovito izkoriščeni, kadar je mogoče z njihovo drugačno rabo narediti vsaj eno dobrino bolje, ne da bi drugo naredili slabše in obratno. Vložki so dobro izkoriščeni, kadar z njihovo drugačno rabo ni mogoče narediti boljše niti ene dobrine, ne da bi pri tem naredili vsaj eno dobrino slabše (Rebernik 1997, 137). Po tej definiciji je torej določeno gospodarstvo učinkovito, če noben član družbe ne more izboljšati svojega položaja, ne da bi nekdo drug v družbi svoj položaj poslabšal. Ker je končni cilj proizvodnje korist posameznika, je po tej definiciji učinkovito stanje v gospodarstvu tisto, pri katerem ni mogoče izboljšati koristi posameznikov, ne da bi se zmanjšala korist drugih – gre za maksimiranje skupnih družbenih koristi. Gre za neke vrste zgornjo mejo, ki jo lahko družbe s svojimi gospodarskimi sistemi dosežajo ob dani količini produkcijskih dejavnikov in tehnologijami, ki jih imajo na voljo (Tajnikar 2012).

Do leta 1991 je bila Slovenija sestavni del nekdanje Jugoslavije in makro regulacija gospodarstva je bila centralizirana in republikam v glavnem ni dopuščala manevrskega prostora za samostojno ukrepanje. Leta 1990 je Slovenija začela proces celovite politične in ekonomske preobrazbe. Podedovala je precejšnje makroekonomsko neravnovesje, ki ga je zapustil protiinflacijski program zvezne vlade nekdanje Jugoslavije, bistvene ekonomske reforme so zelo zamujale ter s procesom oblikovanja nove države je Slovenija izgubila okoli polovico zunanjih tržišč. Omenjeni procesi so povzročili zmanjšanje bruto domačega proizvoda, saj je v tem času Slovenija izgubila okrog tri četrtine nekdanjega jugoslovanskega trga. Že leta 1993 se je v primerjavi z letom 1992 BDP povečal. Zato bomo v diplomski nalogi analizirali gospodarsko učinkovitost od leta 1993 do leta 2013 s tremi analitičnimi metodami, ki so predstavljene v nadaljevanju (Žižmond in Strašek 1999, 75–87).

1.2 Namen in cilji diplomskega dela

Namen diplomske naloge je analizirati dinamiko ključnih dejavnikov potencialnega bruto domačega proizvoda slovenskega gospodarstva in analiza učinkovitosti ekonomskega sistema. Analiza je vezana na časovno obdobje 1993–2013. Izhajajoč iz tega namena, bodo doseženi naslednji cilji:

- opisani bodo dejavniki potencialnega BDP,
- proučena bo zaloga posameznih dejavnikov potencialnega BDP za slovensko gospodarstvo,
- proučena bo dinamika dejavnikov potencialnega BDP-ja v obdobju 1993–2013,
- proučena bo učinkovitost ekonomskega sistema.

1.3 Metode za doseganje ciljev diplomskega dela

V prvem delu bodo predstavljena teoretična izhodišča v zvezi z dejavniki potencialnega BDP in v zvezi z merjenjem učinkovitosti ekonomskega sistema. To bo deskriptivna analiza izbrane referenčne literature (znanstveni in strokovni članki, učbeniki oz. knjige s področja analize BDP in učinkovitosti ekonomskih sistemov). Drugi del diplomske naloge bo empirične narave. V sklopu empirične analize bomo najprej povzeli razložljive ocene o obsegu dejavnikov potencialnega BDP za slovensko gospodarstvo. To bomo v drugem koraku nadgradili z analizo dinamike (povečevanja, zmanjševanja založenosti s posameznimi od teh dejavnikov). V tretjem koraku pa bomo izdelali analizo učinkovitosti delovanja ekonomskega sistema.

Analiza učinkovitosti je predstavljena s pomočjo dveh analitičnih metod:

- prva metoda je izdelava romboidnega diagrama,
- druga metoda pa izpeljava t. i. izokvante.

V primeru romboidnega diagrama² povezano analiziramo štiri ključne makroekonomske agregate. To so: stopnja rasti realnega BDP, stopnja rasti produktivnosti dela, stopnja rasti cen na drobno in stopnja brezposelnosti.

Izokvanta je analitični koncept, ki ponazarja različne kombinacije porabe dela in kapitala za proizvodnjo enote proizvoda. V makroekonomski analizi merimo porabo dela na enoto proizvoda s povprečnim delovnim koeficientom, porabo kapitala na enoto dela pa s povprečnim kapitalnim koeficientom (Žižmond in Strašek 1999, 79). Pomik točk izokvante v času proti koordinatnemu izhodišču kaže na povečevanje učinkovitosti ekonomskega sistema proučevanega narodnega gospodarstva.

² Ta metoda je uporabljena na primer pri analizah, ki jih objavlja OECD.

1.4 Predpostavke in omejitve pri obravnavanju problema

Uresničevanje opredeljenih namenov in ciljev diplomske naloge ne temelji na nobenih specifičnih predpostavkah. Omejitev se navezuje na podatke o obsegu kapitala na ravni slovenskega narodnega gospodarstva. Prva omejitev izhaja iz dolgega časovnega obdobja, ki ga obravnavamo v empirični analizi, druga omejitev pa se navezuje na dejstvo, da merjenje obsega kapitala na ravni narodnega gospodarstva ni uresničeno za vsako leto. Izpostavljeno omejitev lahko zaobidemo tako, da namesto spremenljivke kapital uporabimo obseg investicij na ravni narodnega gospodarstva.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Dejavniki potencialnega BDP

Dejavniki potencialnega BDP so: prebivalstvo, naravno bogastvo, kapital in tehnološki napredek (Žižmond in Strašek 1999, 33–57). To so torej dejavniki, ki določajo, koliko BDP lahko v nekem narodnem gospodarstvu proizvedemo potencialno, to je, če v celoti in ob popolni učinkovitosti izkoriščamo dejavnike potencialnega BDP.

2.1.1 Prebivalstvo

Prebivalstvo je najpomembnejši dejavnik velikosti, dinamike in sestave bruto domačega proizvoda ter gospodarskega razvoja (Žižmond in Strašek 1999, 33). Sledeč definiciji SURS³ sestavljajo prebivalstvo:

- državljani s prijavljenim stalnim prebivališčem v državi in brez tistih, ki so odšli v tujino za več kot tri mesece;
- tujci z izdanim dovoljenjem za stalno ali začasno prebivanje oziroma z veljavnim delovnim ali poslovnim vizumom, ki imajo v Republiki Sloveniji prijavljeno prebivališče;
- osebe, ki sta jim bila po zakonu o azilu priznana pravica do azila in status begunca v državi (vključeni v skupino tujci s stalnim prebivališčem v Sloveniji);
- osebe z začasnim zatočiščem v državi (vključeni v skupino tujci z začasnim prebivališčem v državi).

Na obseg prebivalstva vplivajo: naravna rast prebivalstva in migracije, zaradi česar proučujemo pri gibanju prebivalstva stopnjo natalitete in stopnjo mortalitete ter stopnjo naravne rasti. Žižmond in Strašek (1999, 34) definirata zgoraj navedene pojme tako:

- stopnja natalitete (N') je opredeljena kot število rojstev (N) v enem letu glede na 1000 prebivalcev v tem letu,
- stopnja mortalitete (M') je opredeljena kot število umrlih (M) v enem letu glede na 1000 prebivalcev v tem letu,
- razlika med stopnjama natalitete in mortalitete je stopnja naravne rasti prebivalstva (NR').

Uporabili bomo naslednje enačbe (Žižmond in Strašek 1999, 34):

$$NR = N - M,$$

$$N' = (N \times 1000) / P,$$

$$M' = (M \times 1000) / P,$$

³ <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=1608>
(10.9.2015)

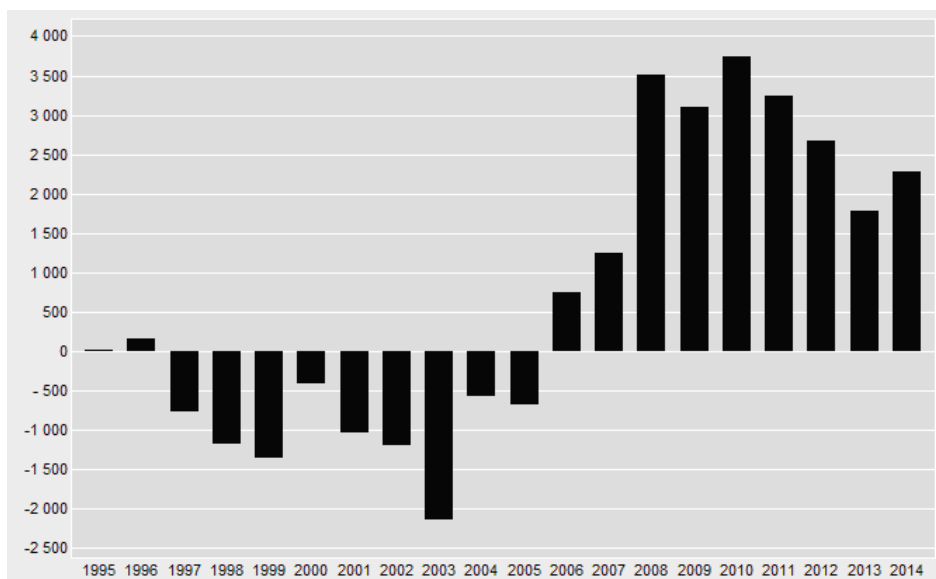
$$NR' = (NR \times 1000) / P.$$

V zvezi z naravno rastjo prebivalstva je znana t. i. demografska zakonitost, to pomeni, (Caldwell 1990, 207), da se stopnja natalitete in mortalitete s časom zmanjšuje zaradi družbeno-ekonomskega razvoja. Dosedanje izkušnje podpirajo to posplošitev, a raziskovalci niso imeli veliko uspeha pri ugotavljanju vrednosti socialno-ekonomskih ali demografskih dejavnikov, ki bi napovedovali pojav upadanja natalitete. Upadanje mortalitete pa je v glavnem posledica izboljšanja sistema zdravstvenega varstva in, zlasti v aktualnem času, zaradi večje ozaveščenosti prebivalstva o zdravem načinu življenja.

Gledano zgodovinsko, velja izpostaviti, da je v 20. stoletju v Evropi živelo približno 25 % svetovnega prebivalstva. Število prebivalcev je v Evropi počasi naraščalo, v Aziji in Afriki pa zelo hitro. Po podatkih Združenih Narodov je leta 2008⁴ v Evropi živelo približno 12 % svetovnega prebivalstva. Če bodo demografski trendi obdržali trenutni ritem, bo v Evropi leta 2050 živelo le še 7 % svetovnega prebivalstva.

Kar se tiče Slovenije, velja, da se je stopnja mortalitete že po letu 1952 zmanjšala za 10 promilov glede na leto 1921, nataliteta pa se je tudi postopoma zmanjševala. Od leta 1953 do leta 1990 je upadla za enajst promilov, zato je bila stopnja naravne rasti zelo majhna, saj od leta 1953, ko je znašala 12,5 promilov, upadla na -0,1 promilov v letu 1993 (SURs 1998). Po 1993 je bila stopnja naravne rasti celo negativna, kar pomeni, da je več ljudi umrlo, kot pa se jih je rodilo (Žižmond in Strašek 1999, 35). V spodnji tabeli je prikazan naravni prirast oz. naravna rast za vsako posamezno leto od leta 1995 do leta 2014. Leta 1995 in 1996 je bil naravni prirast pozitiven, nato do leta 2005 negativen. Po letu 2006 pa je stopnja naravne rasti ponovno začela naraščati (SURs 2015).

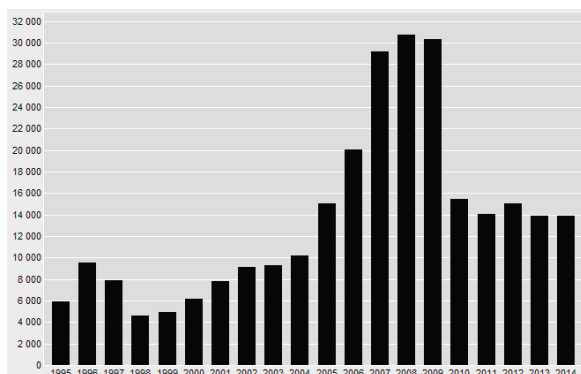
⁴ http://www.un.org/esa/population/publications/wpp2008/wpp2008_highlights.pdf (10.9.2015)

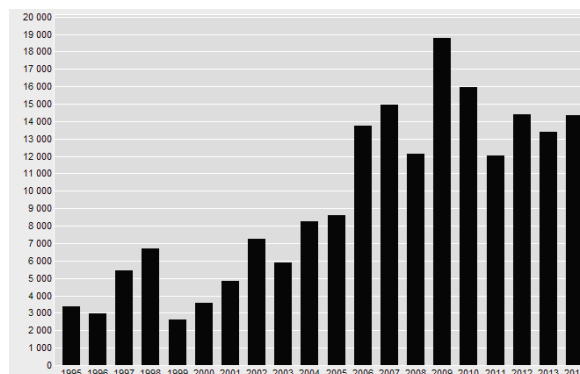
Slika 1: Naravni prirast Slovenije 1995–2014

Vir: SURS 2015⁵.

Na število prebivalcev (populacijo) pa ob naravni rasti vplivajo tudi t. i. migracijska gibanja. Migracijsko gibanje prebivalstva je (Žižmond in Strašek 1999, 36–43) preseljevanje, ki je lahko imigracija ali emigracija. Migracijo delimo na zunanjo migracijo (emigracijo iz države in imigracijo v državo) in notranjo migracijo (znotraj države). V devetdesetih letih je bila Slovenija pretežno imigracijsko področje. Po letu 1990 se je celotno število zaposlenih v Sloveniji zmanjšalo, kar je bila posledica osamosvojitve in izgube trgov ter prehoda na nov družbenoekonomski sistem (privatizacijo).

Priseljeni v Slovenijo

Odseljeni iz Slovenije

Slika 2: Migracije v Sloveniji 1995–2014

Vir: SURS 2015⁶.

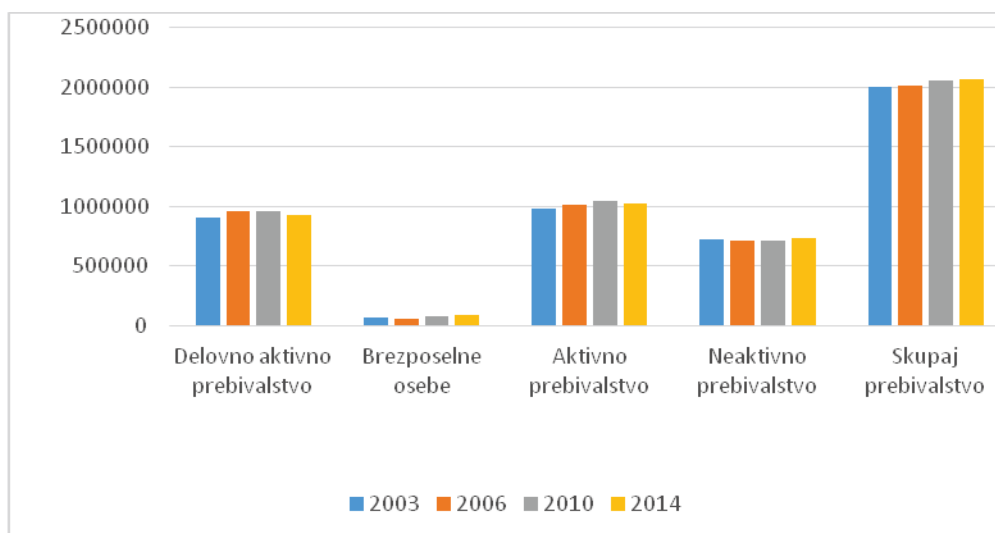
⁵ <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>

⁶

http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05I2006S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/25_selitveno_gibanje/10_05I20_selitveno_gibanje/&lang=2

Z vidika proučevanja migracij je brezposelnost pomemben ekonomski in socialni problem vsakega gospodarstva. Brezposelnost je stanje osebe brez zaposlitve, na družbeni ravni pa pomeni neizkoriščenost dela kot proizvodnega dejavnika ter za družbo predstavlja breme.

Decembra 2013 je brezposelnost v Evropi znašala kar 10,7 %. Na svetovni ravni je bilo v letu 2013 skoraj 202 milijona ljudi brezposelnih, kar je skoraj 5 milijonov ljudi več v primerjavi z letom 2013 (ILO 2014). Še slabše stanje je v aktualnem času značilno za Slovenijo. Stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji za februar 2014 je znašala 14,2 % (SURS 2014).

Slika 3: Prebivalstvo po aktivnosti za Slovenijo po letih 2003, 2006 in 2014

Vir: SURS 2015⁷.

2.1.2 Naravno bogastvo

Naravno bogastvo skupaj s proizvedenim bogastvom tvori t. i. skupno družbeno bogastvo in obsega pet kategorij (Žižmond in Strašek 1999, 46), te so:

- kmetijska zemljišča,
- energetske vire,
- rudna in mineralna bogastva,
- gozdovi in
- geografski položaj države.

Nekoliko drugačna je opredelitev Svetovne Banke⁸, ki naravno bogastvo definira kot naravne vire, ti pa so: vsota naftnih polj, zemeljskih plinov, premoga (mehkega in trdega) ter mineralnih bogastev in gozdov.

⁷ <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=6666>

⁸ <http://data.worldbank.org/news/the-changing-wealth-of-nations>

Kmetijska zemljišča

Kmetijska zemljišča so naravna dobrina in pogoj za proizvodnjo hrane, agrarnih surovin, varovanje okolja ter vplivajo na podobo kulturne krajine, naravne vrednosti in na naseljenost podeželja. Zaradi intenzivne gradnje in zaraščanja zemljišč pa se obseg kmetijski zemljišč konstantno zmanjšuje (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano b. l.).

Žižmond in Strašek (1999, 46) uvrščata Slovenijo v začetku 90-ih let 20. stoletja med srednje bogate dežele po razpoložljivosti kmetijskih zemljišč z 0,43 kmetijskih zemljišč na prebivalca v hektarjih (leta 1991). Šibka točka slovenskih kmetijskih zemljišč v izpostavljenem času je ta, da je 56 % površin travnikov in pašnikov, torej takih, ki niso uporabna.

Leta 1998 je bila spremenjena metodologija izračuna kmetijskih zemljišč, tako da so do leta 1990 objavljeni podatki za vsa kmetijska zemljišča, od leta 1991 pa so objavljeni podatki za kmetijska zemljišča v uporabi, torej za zemljišča, ki ne vključujejo zemljišč v zaraščanju ter neobdelanih zemljišč.

Preglednica 1: Kmetijska zemljišča na prebivalca v RS

<i>Leto</i>	<i>Kmetijska zemljišča v hektarjih</i>	<i>Prebivalci skupaj</i>	<i>Hektarji na prebivalca</i>
1990	866.405	1.913.355	0,45
1991	561.294	1.913.355	0,29
2002	505.462	1.964.036	0,26
2011	458.195	2.050.189	0,22

Vir: SURS⁹ in Žižmond in Strašek, 1999, 46.

NationMaster uvršča leta 2007 Slovenijo na 151. mesto po velikosti kmetijskih zemljišč na svetovni ravni z 4.585 kvadratnih kilometrov kmetijskih zemljišč. Na 150. mestu pred Slovenijo se je uvrstila Črna Gora s 5.120 kvadratnih kilometrov, na 152. mestu za Slovenijo je uvrščena Jamajka s 4.490 kvadratnih kilometrov kmetijskih zemljišč. Na seznamu je na prvem mestu Kitajska s 5,19 milijonov kvadratnih kilometrov, sledijo ji Združene države Amerike s 4,11 milijonov kvadratnih kilometrov, na tretjem mestu pa najdemo Avstralijo s 4,1 milijonov. Na zadnji poziciji se je uvrstil Singapur s 7,3 kvadratnih kilometrov kmetijskih zemljišč (International Statistics in NationMaster 2015a). Vedno po NationMaster-ju po podatkih iz leta 2011 najdemo Slovenijo na 142. mestu z 0,0821 hektarjev na osebo. Sloveniji sledi Dominikanska Republika z 0,0788 hektarjev na osebo. Tokrat se je na najvišjo stopničko uvrstila Avstralija z 2,14 hektarjev na osebo, na zadnjem mestu pa ponovno najdemo Singapur z 0,000122 hektarjev na osebo (International Statistics in NationMaster 2015b).

⁹ <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>

Rude, minerali in energetske viri

Druga kategorija, ki spada v naravno bogastvo, so energetske viri. Po Žižmondu in Strašku (1999, 46) je poraba energije kazalnik razvitosti neke države. Gospodarjenje z energetskimi viri imenujejo energetika in le-ta spada v gospodarsko infrastrukturo, saj je bistvenega pomena za vse gospodarske dejavnosti. Dolgoročni narodnogospodarski interes vsakega gospodarstva je seveda izraba energetskih virov, ki so na razpolago v tej državi, saj se tako gospodarstvo izogne dodatnim stroškom in zagotovi nižje cene za daljše obdobje. Med energetske vire štejemo premog, nafto, zemeljski plin, uran in vodne sile. Energetske vire delimo v dve primarni kategoriji, in sicer na obnovljive vire energije in neobnovljive vire energije. Obnovljivi viri energije so viri energije, ki so neposredno na voljo, takoj dostopni. To so viri energije, ki se lahko nadomestijo, se obnavljajo in jih nikoli ne bo zmanjkalo. Dober primer je sončna energija, saj spada med obnovljive vire energije. Drugi primeri obnovljivih virov energije vključujejo vetrno energijo, vodno energijo ter energijo valov. Neobnovljivi viri pa so točno nasprotje obnovljivih virov. Kot že sama beseda pove, to so energetske viri, ki se ne morejo obnavljati in podaljšati. Na Zemlji imamo le določeno količino neobnovljivih virov energije in kadar bodo izginili, jih ne bomo mogli več uporabiti. V neobnovljive vire energije spadajo fosilna goriva, premog, nafta in plin (Atoms for Peace 2011).

Obstaja pomembna razlika med energetskimi viri, delimo jih namreč na geološke rezerve in na bilančne rezerve. Definicija geoloških rezerv so bruto ali celotne poznane rezerve nekega vira, medtem ko bilančne rezerve uvrščamo v rezerve, ki jih je mogoče pri sedanjih tehnologijah ekonomično ter rentabilno izkoriščati. Slovenija ima zelo majhne energetske rezerve in je primorana večji del potrebne energije kupovati v drugih državah. Premog je eden najpomembnejših vrst geoloških rezerv energetskih virov v Sloveniji. Šibka točka slovenskega premoga je ta, da je večina tega lignit. Lignit je premog najslabše kakovosti, zato Slovenija ne more kriti svojih potreb z lastno proizvodnjo premoga. Poleg tega pa je ekonomska racionalnost premogovnikov vprašljiva (zaradi visokih stroškov jamskega kopa). Ekonomska problematika začenja igrati vedno večjo vlogo, zato je nadaljnja gradnja jedrskih elektrarn vprašljiva, saj odlaganje radioaktivnih odpadkov in možnost havarij je zelo visoka. Nafta in zemeljskega plina praktično ni na slovenskem ozemlju, saj so naftna polja v Prekmurju izkoriščena in pridobivanje plina je zelo skromno. Med pomanjkljivo izkoriščenimi viri energije uvrščamo vodne sile, saj so zelo pomembne za proizvodnjo hidroelektrične energije (Žižmond in Strašek 1999, 47). Rezerv rud in mineralov v Sloveniji je zelo malo. Rud s kovinami skorajda ni, kvarčni pesek pa je najpomembnejši med nekovinskimi minerali, zato je uvoz nujno potreben (prirejeno po Žižmond in Strašek 1999, 47).

Gozdovi

Gozdovi spadajo med regenerativne naravne vire, torej med vire, ki se obnavljajo. Po Zakonu o gozdovih (Ur. l. RS, št. 30/93, 13/98 – odločba US, 56/99 – ZON, 67/02, 110/02 – ZGO-1 in 115/06) je gozd zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem v obliki sestoja ali drugim gozdnim rastjem, ki zagotavlja katero koli funkcijo gozda. Gozd so tudi vsa zemljišča v zaraščanju, ki so kot gozd določena v prostorskem delu gozdnogospodarskega načrta. Pod definicijo gozd ne spada posamično gozdno drevje, skupine gozdnega drevja na površini do 5 arov, neavtohtoni obrečni in protivetni pasovi drevja, drevoredi, parki, plantaže gozdnega drevja, obore za rejo divjadi, pašniki, porasli z gozdnim drevjem, če se za pašo uporabljajo, ne glede na to, kako so vpisani v kataster (Zakon o gozdovih 1993). Po Žižmondu in Strašku (1999, 48) ima gozd poleg ekonomskih še najmanj tri funkcije, saj čisti in obnavlja zrak, ščiti zemljišče pred erozijo in je naravno okolje raznovrstnih živali.

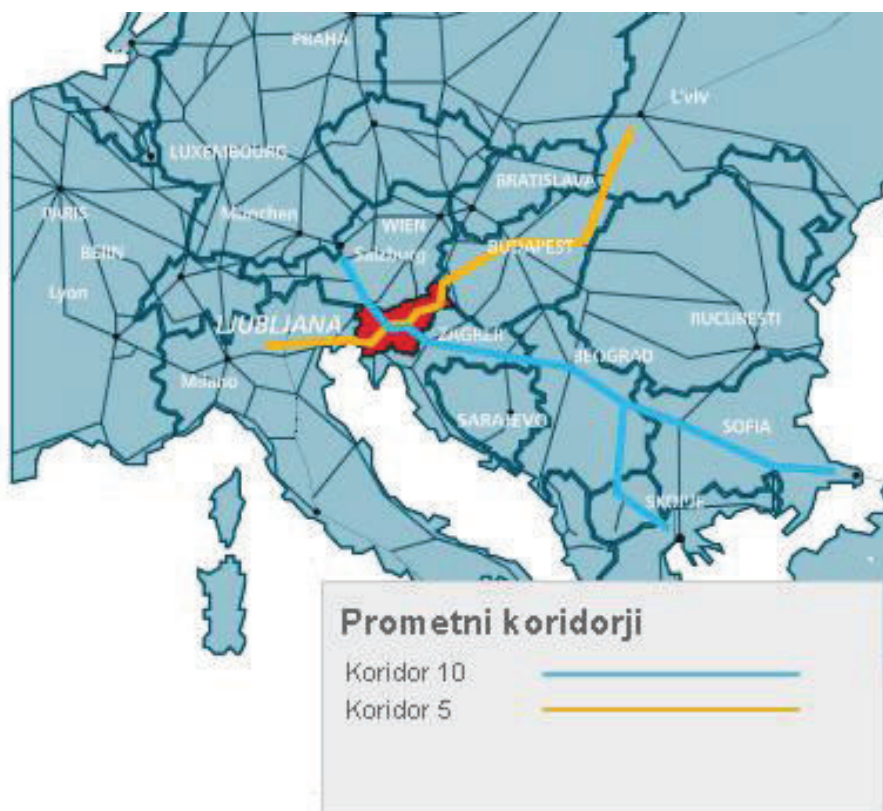
Slovenski gozdovi obsegajo 1,1 milijona hektarjev površin, to je skoraj 0,6 hektarja gozdov na prebivalca. Ta podatek uvršča Slovenijo med bogatejše države v Evropi (Žižmond in Strašek 1999, 48).¹⁰ Več kot polovico državne površine pokrivajo gozdovi, gre za 1.163.812 hektarjev, v Evropi imata več gozdov samo še Finska in Švedska (Vlada RS 2013).

Geografski položaj

Geografski položaj je za Slovenijo zelo pomemben iz dveh razlogov: Slovenija leži ob Jadranskem morju, kar je osnovnega pomena za razvoj turizma in transporta, s svojo lego pa je strateškega pomena pri povezovanju Evrope ter Bližnjega in Srednjega vzhoda, pa tudi Ukrajine in Rusije (Žižmond in Strašek 1999, 48).

Slovenijo prečkata dva pomembna panevropska koridorja, in sicer V. in X. koridor. To je bistvenega pomena za Slovenijo, saj se tako vključuje v evropsko transportno politiko. Koridorja sta bistvenega pomena ne samo zaradi povezanosti regije, temveč zaradi večjega tranzita, kar omogočata koridorja. Koridorja, ki sta del čezevropske transportne mreže, vključujeta vse vrste transporta (cestni, železniški, letalski ter vodni) in tako povezujeta države zahodne Evrope z državami srednje, vzhodne in jugovzhodne Evrope. Koridorja tako ponujata Sloveniji veliko priložnost za boljše vključevanje v prometni in gospodarski sistem Evrope (Slovenske železnice b. l.).

¹⁰ <http://www.stat.si/StatWeb/glavnavnavigacija/podatki/publikacije/statisti%C4%8Dni-letopis?leto=2013>

Slika 4: Prometni koridorji

Vir: Slovenske železnice b. l.

2.1.3 Proizvedeno bogastvo

Proizvedeno bogastvo (Žižmond in Strašek 1999, 49) sestavljata proizvodno ter potrošno bogastvo. V proizvodno bogastvo uvrščamo osnovna sredstva in zaloge reprodukcijskega materiala, v potrošno bogastvo pa zgradbe, trajne in potrošne dobrine ter zaloge netrajnih potrošnih dobrin.

Proizvodno bogastvo dodatno delimo na osnovne sklade in zaloge:

- osnovni skladi (oz. fiksni fondi) definiramo kot vrednost osnovnih sredstev v gospodarstvu (stroji, naprave, zgradbe itd), javnih dobrinah (ceste, plovni kanali, nasipi itd.) in negospodarstvu (stanovanjske zgradbe, bolnišnice, gledališča, šole itd.);
- zaloge pa definiramo kot poslovne (v proizvodnih dejavnostih in trgovini) ter v gospodinjstvih kot trajne potrošne dobrine (avtomobili, hladilniki ...), poltrajne potrošne dobrine (obleka, obutev) in tekoče zaloge (hrana, kurjava itd.).

Na velikost in gibanje proizvedenega bogastva vplivata:

- investicije, ki povečujejo vrednost proizvedenega bogastva,
- zmanjšujeta pa ga poraba reprodukcijskega materiala in netrajnih potrošnih dobrin ter obraba stalnih proizvodnih sredstev, trajnih potrošnih dobrin in zgradb.

Investicije delimo na neto poslovne presežke (prihranke, akumulacijo) in amortizacijo (vrednost porabe fiksnega kapitala) – iz akumulacije financiramo torej neto investicije, bruto investicije pa financiramo iz akumulacije in amortizacije. Bruto investicije pa delimo na bruto investicije v osnovna sredstva ter bruto investicije v povečanje zalog.

V predkriznem obdobju so med izdatki najbolj naraščale investicije. V letu 2008 so se zaključili nekateri večji infrastrukturni projekti in nastopila je ekonomska kriza. Po teh dogodkih je bilo pričakovano zmanjšanje investicij (v letu 2008 so investicije segale 4,5 % BDP), vendar ne tolikšen padec. Padec investicij je bil izraz pomanjkanja sistemskih in trajnih ukrepov za zmanjšanje drugih vrst izdatkov, to pa se je zgodilo v trenutku, ko je EU imela na voljo visoka sredstva za investicije na področju okoljske in prometne infrastrukture (UMAR 2014a).

Iz preglednice 2 je razvidno, kako so bruto investicije v osnovna sredstva začela upadati po letu 2008, vendar opazimo tudi rahel vzdig v letu 2013.

Preglednica 2: Izdatki sektorja države (v mio EUR)

<i>Vrsta izdatkov</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>
Vmesna potrošnja	1.939	2.245	2.301	2.418	2.511	2.451	2.363
Sredstva za zaposlene	3.641	4.112	4.399	4.500	4.616	4.492	4.324
Drugi davki na proizvodnjo	114	71	9	9	9	11	9
Subvencije	541	582	682	704	390	352	352
Obresti	438	416	479	583	597	760	917
Tekoči davki na dohodke, premoženje itd.	15	14	4	4	8	3	3
Socialna nadomestila in podpore	5.624	6.189	5.629	6.877	7.158	5.992	7.006
Drugi tekoči transferji	549	725	780	711	790	720	940
Kapitalski transferji	282	368	283	233	562	137	3.705
Bruto investicije v osnovna sredstva	1.461	1.640	1.632	1.581	1.267	1.164	1.312
Drugi odhodki	22	46	37	-66	26	5	15
Skupaj izdatki sektorja država	14.625	16.410	17.235	17.553	18.034	17.086	20.945

Vir: UMAR 2015.¹¹

2.1.4 Tehnološki napredek

Po Žižmondu in Strašku (1999, 57) se tehnološki napredek smatra kot kakršna koli sprememba v proizvodnih sredstvih, tehnoloških procesih, organizacijskih oblikah

¹¹ http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2014/POR_2014.pdf

proizvodnje itd. V okvir tehnoloških napredkov spadajo tudi izboljšave, uvajanje novih proizvodov ter spremembe znanja proizvajalcev, kar vodi k novim invencijam, inovacijam in širjenju tehnologije. V ekonomskem pogledu pa tehnološki napredek razumemo kot sposobnost proizvajati več ob nespremenjeni količini uporabljenih dejavnikov. Samuelson in Nordhaus (2002, 520) dodajata, da je tehnološki napredek vitalna četrta sestavina hitre rasti življenjskega standarda in da so tehnološke spremembe nenehen proces manjših in večjih izboljšav, ki so del rutinskega napredka gospodarstva.

V zvezi s tehnološkim napredkom obstajajo za Slovenijo različne ocene o njegovem prispevku k gospodarski rasti. V analizi (Novak 2003) je prikazana ocena, da je tehnološki napredek v letih 1992–2001 prispeval cca 15 % h gospodarski rasti, kar se sklada tudi s primerjalno analizo Mrkaića (2000)¹². Tak (relativno mali) prispevek tehnološkega napredka h gospodarski rasti pa naj bi se ohranjal tudi v prve desetletju novega stoletja (Novak 2003).

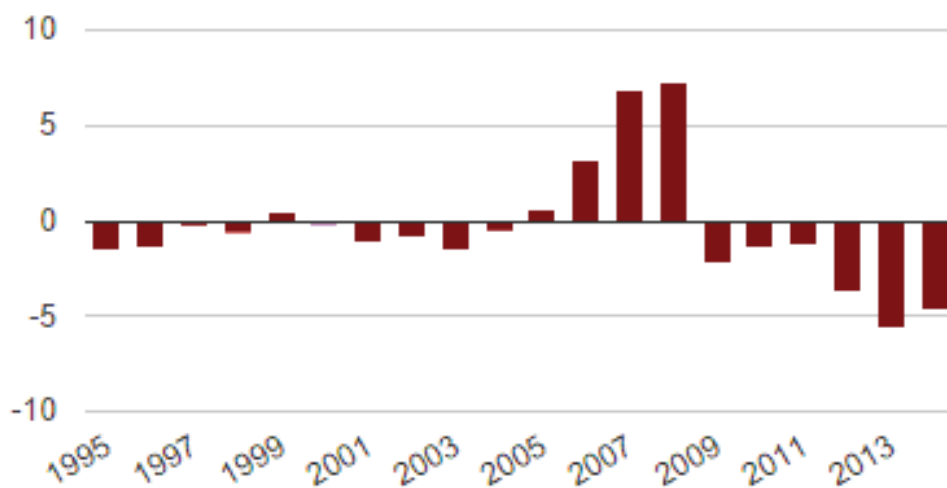
2.2 Potencialni in dejanski BDP

Vsi opisani dejavniki (prebivalstvo, naravno in proizvedeno bogastvo ter tehnološki napredek) določajo t. i. potencialni BDP. Potencialni BDP po Gavinu (2012) je teoretični koncept, ki prikazuje idealno gospodarstvo, kjer ima vsak delavec idealno službo in je vsaka dobra ideja ustvarjena, slabe ideje pa zavržene, resursi so optimalno alocirani, ni sive ekonomije, vse informacije so takoj dostopne vsem in obstaja optimalna gospodarska politika. Izračun potencialnega BDP-ja se izvede z izračuni o trendu in gibanju trenutnega in preteklega BDP-ja.

Po Economy Watch-u¹³ znaša odmik dejanskega BDP od potencialnega BDP kot delež v potencialnem BDP na svetovni ravni za leto 2013 0,37 %, na ravni Slovenije pa znaša za isto leto 5,624 %.

¹² http://www1.fov.uni-mb.si/mrkaic/svetovanje/new_economy2.pdf (10.9.2015)

¹³ http://www.economywatch.com/economic-statistics/Slovenia/Output_Gap_Percent_of_Potential_GDP/

Slika 5: Odmik dejanskega od potencialnega BDP za Slovenijo (v % potencialnega BDP)

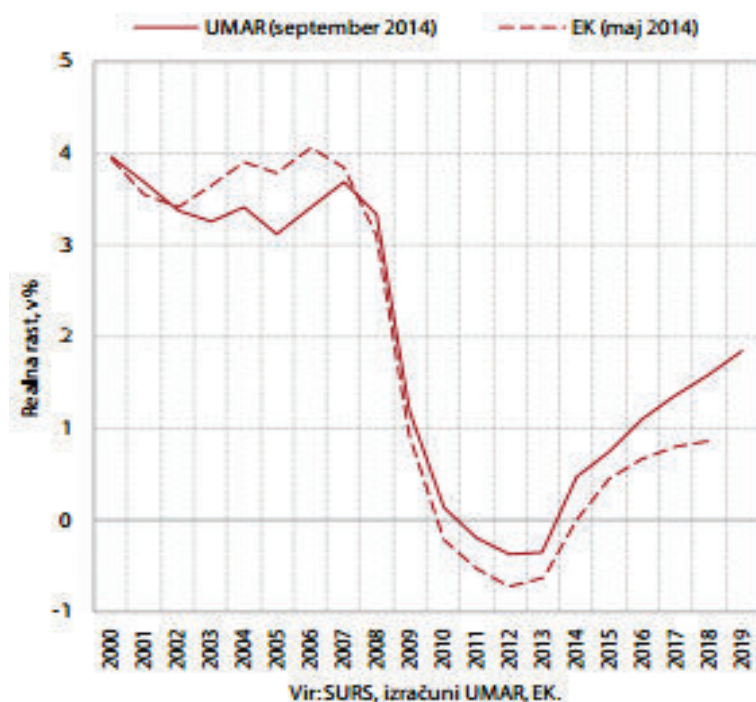
Vir: IMF 2015.¹⁴

Po podatkih na sliki je razvidno, da je bilo odstopanje dejanskega od potencialnega BDP manjše, v letih 2007 in 2008 je trendna rast dejanskega BDP presegala potencialno rast, od leta 2009 pa se negativni odmik ponovno znatno povečuje.

Gibanje odmika dejanskega BDP od potencialnega BDP je odraz parcialnih gibanj dejanskega in potencialnega BDP.

V zvezi s potencialnim BDP razpolagamo z dvema različnima ocenama – prvo pripravlja UMAR, drugo pripravlja Evropska komisija. Izračuna sta podobna, temeljita na uporabi enake metodološke osnove (to je agregatne produkcijske funkcije), vendar sta uresničeni v različnih časovnih točkah istega leta, kar delno pojasnjuje evidentirane razlike.

¹⁴ http://www.economywatch.com/economic-statistics/Slovenia/Output_Gap_Percent_of_Potential_GDP/

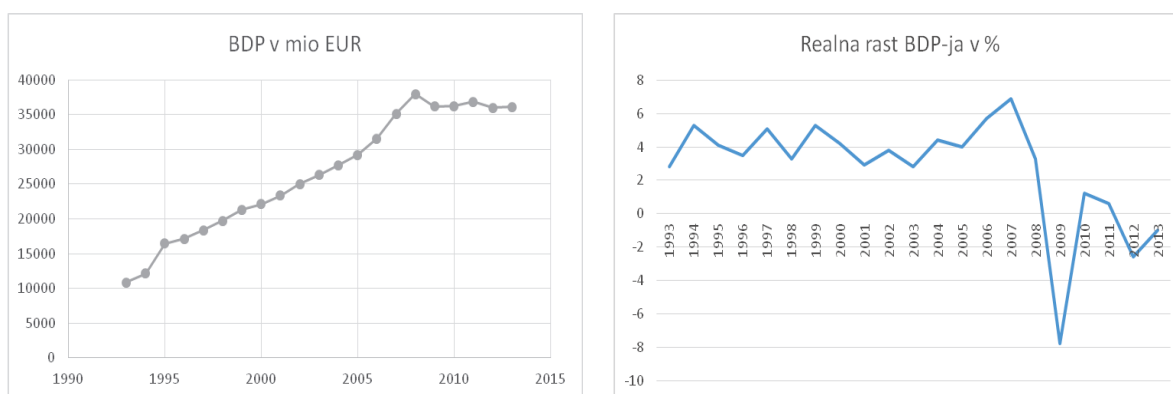

Slika 6: Dinamika potencialnega BDP za Slovenijo

Vir: UMAR 2014.¹⁵

Po UMAR (2014) naj bi potencialna rast po zniževanju v letu 2013, začela počasi okrevati in se postopoma približevala 2 % na srednji rok. Za dvig potencialne rasti je po UMAR-ju potreben večji prispevek kapitala. Glede na relativno visoko zadolženost slovenskih podjetij bo za višje investicije potrebnega več lastniškega kapitala, tudi v oblikah tujih neposrednih naložb, ter večje spremembe v širšem ekonomskem okolju (UMAR 2014).

Za realni BDP pa velja, da je po letu 1995 konstantno rasel do leta 2008, ko je zaradi nastopa gospodarske krize začel upadati, ta trend pa se je po letu 2013 prelil v njegovo stagnacijo.

Slika 7: Dejanski BDP in njegova dinamika za Slovenijo

Vir: SURS 2015.¹⁶

15

http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/analiza/Jesenska_napoved_2014/JNNG_2014_splet.pdf

Če primerjamo obe tendenci – stopnje rasti potencialnega BDP in stopnje rasti realnega BDP –, lahko ugotovimo, da je bil padec rasti realnega BDP večji od padca rasti potencialnega BDP, kar se končno odraža v tendenci razmika med potencialnim in dejanskim BDP, prikazano na sliki 7. To je jasna empirična demonstracija problema naraščajoče neučinkovitosti slovenskega gospodarskega sistema in je predmet analitične obravnave v naslednjem poglavju.

¹⁶ <http://www.stat.si/indikatorji.asp?id=20&zacobd=1-1993>

3 ANALIZA UČINKOVITOSTI EKONOMSKEGA SISTEMA

V tem poglavju izpeljujemo lastne izračune učinkovitosti slovenskega gospodarstva v obdobju 1993 in 2014. Za merjenje uspešnosti gospodarskega razvoja ni enotnega merila, zato smo se odločili in izoblikovali nekaj meril po že obstoječem primeru Žižmonda in Straška v knjigi Ekonomska analiza in politika (1999). Skladno z njuno konceptualizacijo uporabimo dva načina monitoringa učinkovitosti slovenskega gospodarstva. Prvi način je povezano spremljanje razmerij med štirimi ključnimi makroekonomskimi kazalniki, ti so:

- stopnja rasti BDP,
- stopnja inflacije,
- stopnja brezposelnosti in
- raven produktivnosti dela.

Če se gospodarska rast in produktivnost v času povečujeta ob zmanjševanju inflacije in brezposelnosti, govorimo o povečevanju učinkovitosti in obratno. Za vizualno simulacijo tendenc učinkovitosti gospodarskega sistema uporabimo t. i. romboidi diagram, kjer na vertikalnih oseh merimo rast BDP in raven produktivnosti, na horizontalnih oseh pa stopnjo inflacije in stopnjo brezposelnosti.

Drugi način pa je uporaba t. i. izokvante, ki je znano makroekonomsko orodje in ponazarja različne kombinacije dveh proizvodnih dejavnikov pri enakem obsegu produkta.

3.1 Uporabljeni podatki

Za izračun podatkov, ki jih potrebujemo za empirično evalvacijo romboidnega diagrama in za izpeljavo izokvante, smo uporabili podatkovno bazo AMECO (European Commission 2015) in jo predstavili v preglednici 3.

Preglednica 3: Uporabljeni podatki

Leto	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2014	1,026	3,883	9,800	0,988	79,151	2,195	928,224	25,752	0,388
2013	0,990	3,800	10,100	1,018	79,060	2,225	924,330	26,322	0,380
2012	0,973	3,781	8,900	1,026	79,360	2,236	938,200	26,450	0,378
2011	1,006	3,852	8,200	1,018	79,901	2,192	946,030	25,961	0,385
2010	1,012	3,766	7,300	1,018	79,899	2,206	961,660	26,557	0,377
2009	0,922	3,640	5,900	1,009	79,468	2,220	982,900	27,470	0,364
2008	1,033	3,877	4,400	1,057	77,704	2,002	1000,820	25,794	0,388
2007	1,069	3,850	4,900	1,036	73,062	1,944	975,800	25,979	0,385
2006	1,056	3,720	6,000	1,025	68,904	1,961	944,140	26,875	0,372
2005	1,040	3,577	6,500	1,025	65,610	1,973	929,490	27,962	0,358
2004	1,043	3,423	6,300	1,036	62,982	1,970	934,010	29,224	0,342
2003	1,028	3,289	6,700	1,056	60,524	1,975	931,290	30,404	0,329
2002	1,038	3,189	6,300	1,075	58,349	1,958	934,150	31,368	0,319

2001	1,029	3,119	6,200	1,084	56,450	1,967	919,640	32,065	0,312
2000	1,041	3,047	6,700	1,089	54,401	1,952	914,420	32,821	0,305
1999	1,052	2,971	7,300	1,061	52,292	1,954	900,400	33,659	0,297
1998	1,032	2,866	7,400	1,079	49,823	1,960	886,740	34,897	0,287
1997	1,051	2,772	6,900	1,084	48,004	1,950	887,680	36,084	0,277
1996	1,035	2,589	6,900	1,098	46,412	1,982	904,170	38,639	0,259
1995		2,451	6,900	1,133	45,228	2,000	922,450	40,709	0,246

Vir: European Commission 2015.

Opombe: 1 – koeficient rasti realnega BDP, 2 – stopnja rasti produktivnosti v %, 3 – stopnja brezposelnosti v %, 4- inflacija (koeficient CPI), 5 – obseg kapitala v mrd EUR, 6 – povprečni kapitalni koeficient, 7 – število zaposlenih v 1000, 8 – povprečni delovni koeficient, 9 – produktivnost dela.

3.2 Empirična evalvacija romboidnega diagrama: BDP – produktivnost dela – inflacija – brezposelnost

Romboidni diagram (romboid) je uporaben način grafične ponazoritve enega temeljnih postulatov ekonomske politike, to je konfliktnost njenih ciljev. V makroekonomiji velja, da so ukrepi ekonomske politike usmerjeni v štiri ključne cilje: čim nižja brezposelnost, čim nižja inflacija, čim večja gospodarska rast in pokritost uvoza z izvozom.

Ničelna brezposelnost je cilj, ki se neposredno navezuje na vsebinsko bistvo predmeta proučevanja v naši diplomski nalogi. Ničelna brezposelnost simbolizira, da neko narodno gospodarstvo v celoti izkorišča za delo sposobno prebivalstvo, ki je, kot smo opisali, eden od osrednjih dejavnikov potencialnega BDP. Ob tem pa ima brezposelnost širše družbene implikacije za razvoj. Stanje delovne aktivnosti za delo sposobnega prebivalstva vpliva na migracije in na naravno rast prebivalstva.

V makroekonomskih okoljih, ki zagotavlja trajnost zaposlitve se uveljavljajo tendence priseljevanja prebivalstva. Hkrati pa lahko utemeljujemo, da je nizka brezposelnost pozitivno povezana z naravnim prirastkom. Ta pozitivni učinek deluje tako preko večanja natalitete kot preko zniževanja mortalitete.

Ob bok stanju zaposlenosti za delo sposobnega prebivalstva je postavljen cilj stabilnosti vrednosti kupne moči denarja. Spremembo kupne moči denarja označujemo kot deflacija, če se kupna moč denarja povečuje, in inflacija, če se kupna moč denarja zmanjšuje. Nihanje kupne moči denarja v narodnem gospodarstvu je odraz pojava t. i. neravnovesij v narodnem gospodarstvu, ne glede na to, kaj je vzrok nastalega neravnovesja in v katerem makroekonomskem segmentu je nastalo.

Osrednji cilj vsake makroekonomske politike je nizka stopnja inflacije, enako velja za stopnjo brezposelnosti. Problem pri tem pa je, da sta, sledeč empiričnim izkušnjam (Samuelson in Nordhaus 2002), oba cilja – torej stopnja inflacije in stopnja brezposelnosti – med seboj konfliktna. To je tudi osrednja misel t. i. Phillipsovega zakona, ki trdi, da v narodnem

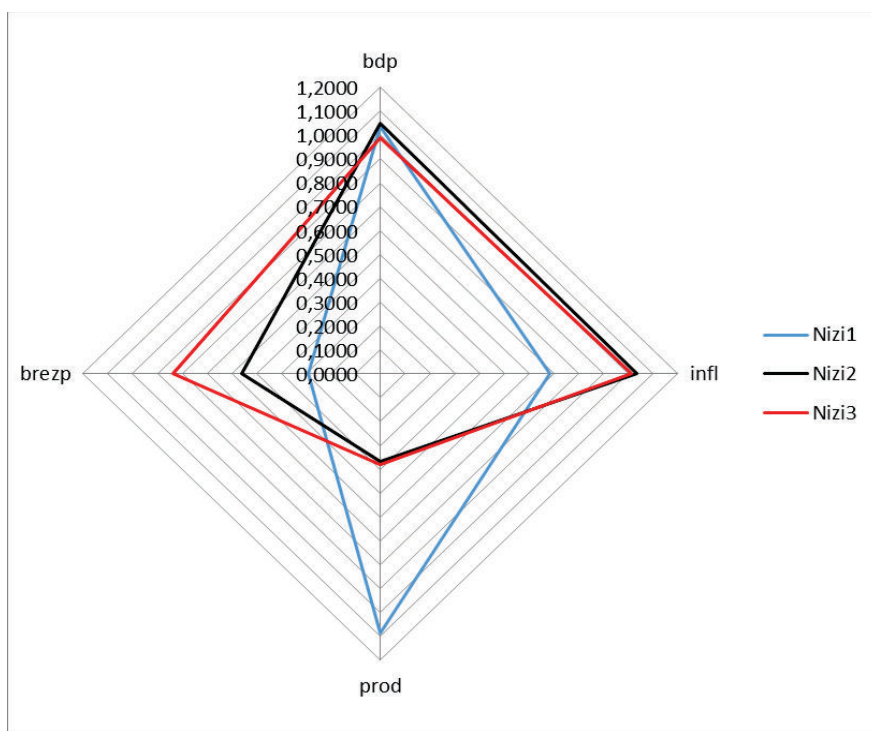
gospodarstvu ne moremo doseči obeh zelenih stanj hkrati, ampak moramo dati enemu cilju prednost.

Tretji cilj makroekonomske politike je čim višja stopnja gospodarske rasti. Večja kot je stopnja gospodarske rasti, večji je prirast materialne blaginje prebivalstva neke države, kar sugerira (omogoča) prosperiteto družbenega razvoja. Prav zaradi tega je postavljena gospodarska rast implicitno kot prvi cilj makroekonomske politike, čeprav je lahko ta soočena s problemom inflacije (kakršna je bila izkušnja Slovenije med letoma 2007–2008) ali pa ni povezana z rastjo zaposlenosti (kar je aktualni pojav v času stagnacije gospodarstev).

Četrti cilj makroekonomske politike je pokritost uvoza z izvozom, kar je povezano s stabilnostjo vrednosti domačega denarja oziroma inflacijo. Vendar je v primerih analiz, kjer uporabimo za demonstracijo učinkovitosti ekonomskega sistema z uporabo romboidnega diagrama ta četrti cilj praviloma izpuščen in nadomeščen z merjenjem dinamike produktivnosti.

Produktivnost namreč neposredno kaže na to, kako učinkovito zaposlujemo proizvodne dejavnike. Rast produktivnosti kaže, da ena enoto proizvodnega dejavnika (na primer delo) proizvede vedno več in obratno. Rast produktivnosti je neposredno povezana s tehnološkim napredkom kot dejavnikom potencialnega BDP. Tehnološki napredek namreč omogoča večji obseg proizvodnje pri nespremenjenem obsegu zaposlenosti proizvodnih dejavnikov. Ni pa nujno, da se potencial tehnološkega napredka tudi dejansko odrazi v gospodarski rasti. Prav zaradi tega je nujno, da spremljamo produktivnost vzporedno z gospodarsko rastjo.

Na sliki 8 je prikazana empirična evalvacija romboidnega diagrama za slovensko gospodarstvo. Prikazana dinamika za tri presečna obdobja jasno kaže na stopnjevanje neučinkovitosti slovenskega gospodarskega sistema

Slika 8: Romboidni diagram za slovensko gospodarstvo

V grafu je z modro barvo označeno obdobje med letoma 1994 in 2003. S črno barvo je označeno obdobje 2004–2008, z rdečo pa 2009–2014. Graf prikazuje, kako so se v treh različnih obdobjih gibal izbrani dejavniki. V obdobju 1994–2003, torej po osamosvojitvi Slovenije v obdobju devetih let, opazamo, da sta BDP in produktivnost dela pozitivna in da sta po porastu, kar pomeni, da je gospodarstvo dobro delovalo. To lahko ugotovimo tudi po tem, da sta v primerjavi z ostalimi obdobji inflacija ter brezposelnost najbližja ničli, kar pomeni, da je bila brezposelnost nizka, to pa na družbeni ravni prikazuje izkoriščenost dela kot proizvodnega dejavnika. Na podlagi tega lahko sklepamo, da je bilo obdobje po osamosvojitvi pozitivno in da je prišlo do pozitivne rasti v slovenskem gospodarstvu. Kot smo že prej navedli, je v črni barvi označeno obdobje 2004–2008, ki je bilo do leta 2008 pozitivno, vendar je takrat nastopila ekonomska kriza in je to v grafu razvidno v vseh pogledih. Najprej opazamo, da sta se inflacija in brezposelnost močno povečali glede na predhodno obdobje. To pomeni, da so se ravni cen močno dvignile, kupna moč pa je upadla, saj je del populacije ostalo brez dohodkov. BDP je tudi upadel, vendar na grafu to ni dobro razvidno, ker je za to obdobje vzeto le leto 2008, ko je nastopila kriza, predhodna leta pa je BDP rasel. Tudi produktivnost dela se je zmanjšala, kar pomeni, da sta se proizvedeni produkt in količina dela zmanjšala, posledično se je povečala brezposelnost. V zadnjem obdobju, torej med letoma 2009 in 2014, je ekonomska kriza močno prizadela Slovenijo. Kot je prikazano v grafu, je BDP vpadel in niti produktivnost se ni povečala. Torej je v tem obdobju slovensko gospodarstvo slabo delovalo. Brezposelnost se je v petih letih nekoliko zmanjšala, kar pomeni, da je gospodarstvo počasi okrevalo, vendar inflacija se ni drastično zmanjšala, kar pomeni, da so ravni cen ostale visoke.

3.3 Empirična evalvacija izokvante

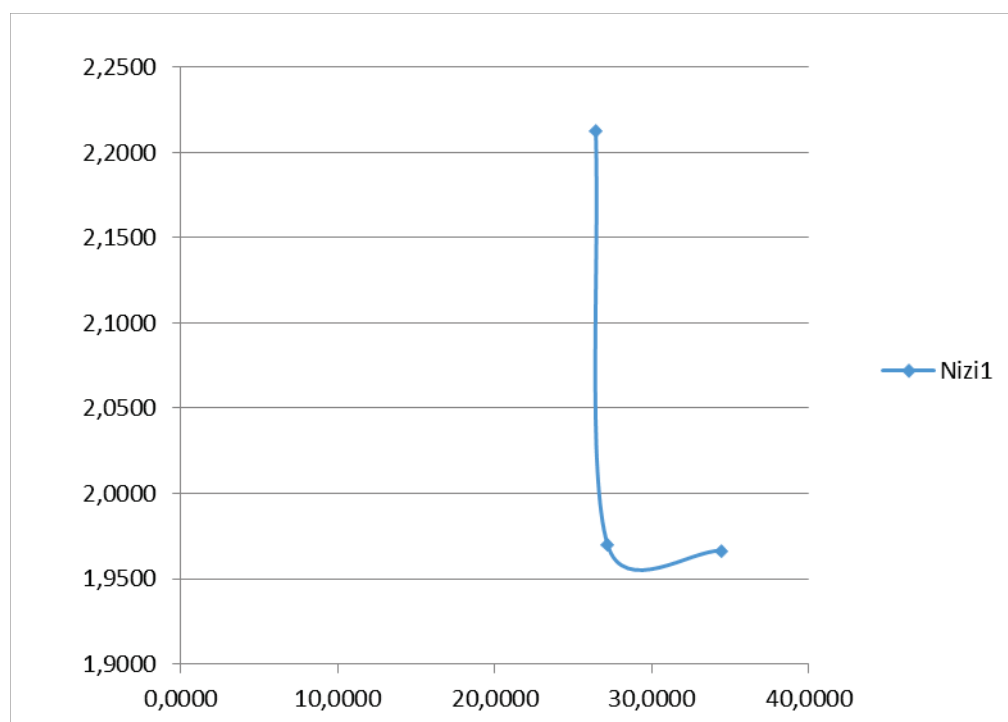
Pri konstrukciji izokvante na temelju realnih podatkov se soočimo s praktičnim problemom, kako meriti porabo dela in kapitala pri nespremenjenem obsegu proizvodnje. Iz preglednice 4 ugotovimo, da imamo različne porabe dela in kapitala in različne obsege proizvodnje, za konstrukcijo izokvante pa potrebujemo enak obseg proizvodnje. Najpreprostejša rešitev v tem primeru je preračun podatkov v t. i. tehnične koeficiente – konkretno dva tehnična koeficienta. Prvi je povprečni delovni koeficient, ki meri porabo dela na enoto ustvarjenega produkta. Drugi je povprečni kapitalni koeficient, ki meri porabo kapitala na enoto ustvarjenega produkta (Novak in Žižmond 2011, 34–44).

Preglednica 4: Uporabljeni podatki za izpeljavo izokvante

	1994 - 2003	2004 - 2008	2009 - 2014
Povprečni kapitalni koeficient	1,9664	1,9700	2,2123
Povprečni delovni koeficient	34,4040	27,1668	26,4187

Vir: Lastni preračuni na temelju podatkov iz preglednice 3.

V našem primeru smo izračunali tri povprečna kapitalna koeficienta, in sicer za izbrana obdobja 1994–2003, 2004–2008 in 2009–2014, kar lahko z uporabo razsevnega diagrama grafično ponazorimo v obliki razsevnega diagrama.

Slika 9: Izokvanta slovenskega gospodarstva

Posamezna kombinacija delovnega in kapitalnega koeficienta v zgornji sliki predstavlja točko na izokvanti. Z vsebinskega vidika sta ključni dve tendenci. Prva tendenca je smer gibanja po izokvanti. Druga tendenca pa naklon izokvante v posamezni točki. Naklon izokvante v posameznih točkah imenujemo mejna stopnja tehnične substitucije in meri, s kakšno intenzivnostjo moramo nadomeščati en proizvodni dejavnik z drugim, da ohranjamo nespremenjen obseg proizvodnje.

4 SKLEP

V predstavljeni diplomski nalogi analiziramo učinkovitosti delovanja makro-ekonomskega sistema slovenskega gospodarstva. Nesporno lahko ugotovimo, da se je učinkovitost le-tega v obravnavanem obdobju zmanjševala. V podporo tej ugotovitvi pa izpostavljam:

- BDP stagnira po letu 2008,
- rast produktivnosti je ustavljena vse od leta 2003,
- gospodarska kriza je izrazito povečala brezposelnost,
- stopnja inflacije je ob stagnantnih okoliščinah nadpovprečna.

Vse to je tesno povezano z dinamiko dejavnikov potencialnega BDP, navedeno v nadaljevanju.

Rast prebivalstva je stagnantna, zaradi zaostrenih gospodarskih razmer je značilno povečano odseljevanje ob praktično ničelni stopnji naravnega prirastka.

Obsežne investicije po letu 2004 so bile manj usmerjene v raziskave in razvoj ter mnogo več v lastniško konsolidacijo, ki se je odvijala v domačem gospodarstvu, kar se odraža v nizki rasti produktivnosti. Končno se je stagnacija investiranja prenesla v zastoj rasti produktivnosti v aktualnem času. Zastoj v investiranju se odraža tudi v zastoj razvoja obeh prometnih koridorjev, ki predstavljata edino primerjalno prednost slovenskega gospodarstva v segmentu proizvedenega bogastva kot dejavnika gospodarske rasti.

Sledeč izpostavljenim zaključkom sodi predložena diplomska naloga v serijo ekonomskih analiz različnih zahtevnostnih ravni, ki podpirajo tezo o brezizhodnosti iz stagnantnih gospodarskih gibanj v konjunkturo. Dobljeni rezultati podpirajo razprave, ki naslavljajo problem začaranega kroga nerazvitosti in usodne odvisnosti od eksogenega šoka, a je čakanje na pozitivni eksogeni šok, kot je na primer nenadno povečanje izvoza, pasivna drža.

Preboj v segmentu gospodarske rasti je nedvomno mogoč za Slovenijo, če bi našla ustrezen model prodora na tuje trge, ki kljub globalni gospodarski krizi povečujejo domačo porabo (Indija, Kitajska, Rusija, Brazilija). Zaenkrat v domačem gospodarstvu še ne moremo identificirati ustrezne formule, ki bi jo bilo mogoče posplošiti za uspešen prodor Slovenije na alternativne trge. Tudi zaradi tega lahko izpostavimo to vprašanje kot eno izmed sugestij za nadaljnje proučevanje.

LITERATURA

- Atoms for Peace. 2011. *Alternative energy information / sources / resources. Energy resources*. [Http://www.ifpaenergyconference.com/Energy-Resources.html](http://www.ifpaenergyconference.com/Energy-Resources.html) (14.10.2014).
- Caldwell, Pat. 1990. *Research priorities: behavioural research*. World Health Organization, Global Programme on AIDS: meeting on research priorities regarding women and AIDS, WHO, Geneva, 19–20 November.
- Dickinson, Elizabeth. 2011. *GDP – A brief history*. [Http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/01/02/gdp_a_brief_history](http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/01/02/gdp_a_brief_history) (20.11.2014).
- European Commission. 2015. *Annual macro-economic database*. [Http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/ameco/index_en.htm](http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/ameco/index_en.htm) (28.4.2015).
- Economy watch - IMF. 2015. *Slovenia output gap*. http://www.economywatch.com/economic-statistics/Slovenia/Output_Gap_Percent_of_Potential_GDP/ (20.3.2015)
- Finančni slovar. 2015. *Bruto domači proizvod – BDP*. [Http://www.financnislovar.com/definicije/bruto-domaci-proizvod.html](http://www.financnislovar.com/definicije/bruto-domaci-proizvod.html) (19.9.2014).
- Gavin, William T. 2012. *What is potential GDP and why does it matter?* [Https://research.stlouisfed.org/publications/es/12/ES_2012-04-20.pdf](https://research.stlouisfed.org/publications/es/12/ES_2012-04-20.pdf) (15.3.2015).
- ILO – International Labour Organization. 2014. *Global employment trends 2014: Risk of a jobless recovery?* Geneva: International Labour Office.
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. B. 1. *Kmetijska zemljišča*. [Http://www.mko.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/kmetijska_zemljisca/](http://www.mko.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/kmetijska_zemljisca/) (15.7.2015).
- Mrkaić, Mičo. 2000. *Is the new economy a bubble?* http://www1.fov.uni-mb.si/mrkaic/svetovanje/new_economy2.pdf (20.3.2015).
- Novak, Matjaž. 2003. *Analiza naravne rasti slovenskega gospodarstva*. Koper: Fakulteta za management.
- Novak, Matjaž in Egon Žižmond. 2011. *Mikroekonomski vidiki managementa produktivnosti*. Koper: Fakulteta za management
- Rebernik, Miroslav. 1997. *Podjetništvo in management malih podjetij*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta in Fakulteta za strojništvo.
- Samuelson, Paul A. in William D. Nordhaus. 2002. *Ekonomija*. Zagreb: MATE; Ljubljana: GV Založba.
- Slovenske železnice. B. 1. *Prometni koridorji*. [Http://www.slo-zeleznice.si/sl/podjetje/vodenje_prometa/prometni_koridorji](http://www.slo-zeleznice.si/sl/podjetje/vodenje_prometa/prometni_koridorji) (24.2.2015).
- SURS – Statistični urad RS. 1998. *Statistični letopis Slovenije 1998*. <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/publikacije/statisti%C4%8Dni-letopis?leto=1998> (10.9.2015)
- SURS – Statistični urad RS. 2014. *Aktivno prebivalstvo, Slovenija, februar 2014 – končni podatki*. [Http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=6170](http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=6170) (14.6.2015).

- SURS – Statistični urad RS. 2015. *Naravno gibanje prebivalstva, kohezijske regije, Slovenija, letno*.
<http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (15.7.2015).
- Tajnikar, Maks. 2012. *Prodaja državnega premoženja – ekonomski vidik*.
[Http://www.planetgv.si/upload/htmlarea/images/prezentacije/dep2012/MaksTajnikar.pdf](http://www.planetgv.si/upload/htmlarea/images/prezentacije/dep2012/MaksTajnikar.pdf)
 (15.2.2015).
- UMAR. 2014. *Jesenska napoved gospodarskih gibanj 2014*.
[Http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/analiza/Jesenska_napoved_2014/JNNG_2014_splet.pdf](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/analiza/Jesenska_napoved_2014/JNNG_2014_splet.pdf) (20.4.2015).
- UMAR. 2014a. *Poročilo o razvoju 2014*.
[Http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2014/POR_2014.pdf](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2014/POR_2014.pdf)
 (20.4.2015).
- Vlada RS. 2013. *Osnovni geografski podatki*.
[Http://www.vlada.si/o_sloveniji/osnovni_geografski_podatki/](http://www.vlada.si/o_sloveniji/osnovni_geografski_podatki/) (13.5.2015).
- World bank. 2011. The changing wealth of nations: Measuring sustainable development in the new millennium. [Http://data.worldbank.org/news/the-changing-wealth-of-nations](http://data.worldbank.org/news/the-changing-wealth-of-nations)
 (10.9.2015)
- V Index Mundi. B. 1. Total natural resources rents (% of GDP).
<http://www.indexmundi.com/facts/indicators/NY.GDP.TOTL.RT.ZS> (15.2.2015).
- Zakon o gozdovih. *Uradni list RS*, št. 30/93, 13/98 – odločba US, 56/99 – ZON, 67/02, 110/02 – ZGO-1 in 115/06.
- Žižmond, Egon in Sebastjan Strašek. 1999. *Ekonomska analiza in politika*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.

VIRI

- International Statistics in NationMaster. 2015b. *Countries compared by agriculture. Arab land. Hectars per capita*. [Http://www.nationmaster.com/country-info/stats/Agriculture/Arable-land/Hectares-per-capita](http://www.nationmaster.com/country-info/stats/Agriculture/Arable-land/Hectares-per-capita) (11.11.2014).
- Umar 2015.
http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2014/POR_2014.pdf
 (20.3.2015)